

Миротъ

06

~~400~~
190

Ч.

190.

„ПРОСВѢТА“

ВЪЧЕ
ГОСПОДАРСКЕ
Цѣна 10 кр.

Рѣкъ 1896.
Книжочка 3.

950

Въ Товариствѣ „Просвѣта“ у Львовѣ (ринокъ ч. 10.) можна достати:

КНИЖКИ ДЛЯ НАРОДУ.

20. Пережотиполе	8 кр.
26. Ягъ ярмаркувавъ Тарасъ	8 „
28. Мотыль, читанка для руского народу	10 „
29. Старый Ефремъ. Н. Устьяновича	10 „
32. Росказы про небо и землю	12 „
33. 34. Росказы про силы природы, Ч. I. и II. по	10 „
35. Вексель и лихва, наша бѣда	12 „
36. Оповѣдане о житю св. Борися и Глѣба	10 „
37. Житя Т. Шевченка	14 „
38. Повѣстки для дѣтей	15 „
39. Що то таке провизорія?	8 „
40. Сестра. Оповѣдане М. Вовчка	5 „
41. Байки Павла Свого	12 „
44. Вѣнокъ	8 „
45. Нива	10 „
49. Зоря	12 „
50. 52, 70, 80, Исторія Руск. ч. I. 15 кр., ч. II. 13 кр. ч. IV 16 кр. ч. V. 18 кр., разомъ	62 „
51. Звѣрята шедний и пожиточный	32 „
55. На досвѣткахъ	12 „
62. Житя св. Кирила и Методія	12 „
64. Лепъ и конопля	14 „
66. Рогата худоба	35 „
67. Житя св. великомучен. и лѣкаря Пантелеймона	10 „
68. Помѣчь власна Омайльса, Часть I.	15 „
71. Про живоплоты и дѣсы	10 „
75. Веняминъ Франклінъ	12 „
79. Вѣдѣрыте Америки	6 „
81. Про законъ о товариствѣхъ	30 „
87. Дрѣбна птиця господарске	10 „
89. Исторія Украины: Полуботокъ и Кальнышевскій	10 „
90. Ставропигійске Брацтво	16 „
92. Про коване свиней	30 „
93. Оповѣдане про рослины, О. Степовика	30 „
95. Марціанъ Шанкевичъ. Про его жите и писья	18 „
98. Географія Руск. зъ мапою	45 „
114. Порадникъ лѣкарскій, Иос. Селюха	24 „
122. Середъ ледового моря. В. Чайченка	15 „
125—126. Илюстрована исторія Руск	50 „
130. Про управу ячменю и вѣвса	12 „
131. Образы страстей Иисуса Христа	10 „
132. Иванъ Котляревскій, В. Чайченка	10 „
133. Лѣкарь Исаакъ	10 „
134. Зъ житя хлѣборобѣвъ	10 „
140. Що має робити „Просвѣта“	10 „
141—142. Наше лихольтя	15 „
143. Григорій Квѣтка, оповѣдане Чайченка	10 „

~~4661~~

ЯКУ РАДУ РАДИЛО

ВЪЧЕ ГОСПОДАРСКЕ

ТОВАРИСТВА „ПРОСВѢТА“

на дни 12-го падолиста 1895. року

ВЪ ПЕРЕМЫШЛИ ?

Розказавъ

Данило Тянячкевичъ

Духовный зъ Закомари, почесный членъ Товариства „Просвѣта“.

Коштомъ и задрозомъ Товариства „Просвѣта“.

У ЛЬВОВЪ, 1896.

Зъ друкарнѣ Наукового Товариства имени Шевченка
пѣдъ варядомъ К. Беднарского.

40К.

ЛЕНІНСЬКА БІБЛІОТЕКА
АН УРСР
№ 3604 I

Громада — великій чоловікъ.

Наша народна пословиця.

Панове громадо!

Розумну та справедливу рѣчь загадало — спасибѣ́ ему — наше Товариство: „Просвѣта“, а то: щобы скликувати своїхъ просвѣчанъ-господарѣвъ на просвѣтно-господарскій вѣча, значить на такій рады, де бы раду давали, якъ тому нашому злыденному рускому народови, котрого нужда зъ усѣхъ бокѣвъ прибила, конечно и то на правду тои бѣды позбувати ся и просвѣтку добивати ся почати. Розумъ бувъ въ тѣмъ такій. Двацять и сѣмъ лѣтъ, якъ Товариство „Просвѣта“ розносить свѣтло науки и порады помѣжъ нашъ нарѣдъ въ своихъ книжочкахъ. На око — нема що казати — признака велика зъ того заходу. Просвѣчанъ помежи нашимъ сѣльскимъ та мѣскимъ народомъ є вже на тысячѣ. Читалень „Просвѣты“ на сотки. Выходило бы, що за просвѣтою повиннѣ бы прибувати тому народови якась сила, якійсь засѣбъ бѣльшій, якійсь гараздъ. А тымчасомъ въ тѣмъ народѣ показує ся зове́мъ щось инакшого. Вѣнъ що разъ бѣльше упадає, бѣднѣє, и втративши въ конецъ надѣю на лѣпшу долю тутъ на своѣй земли хоче шукати тои долѣ десь за морями. Певно, що не вина въ тѣмъ просвѣты. Причина въ тыхъ тяжкихъ часахъ, обставинахъ, въ якихъ тому народови жити доводить ся. Тѣ часы тяжкѣ и для его просвѣты, що не дають ему є́ якъ треба приблизити, розновсюднити. Не дають они ему почути того любого є́ тепла, за якимъ бы ему ставало якось лекше, вѣдраднѣйше на

свѣтъ. Такъ выходитъ ему просвѣта, якъ те сирѣтске сонце, що свѣтитъ, а не грѣе.

Знає наше Товариство „Просвѣта“, що воно тыхъ трудныхъ для нашего народу обставинъ просто и вѣдъ разу не поконає. Але воно добре розумѣе: хто ихъ поконає! Хто поконає ту нужду! Поконає єѣ той спѣльный народный, просвѣтный, господарскій духъ, коли вонъ его розбудить межи своими просвѣчанами-господарями, а за тымъ въ цѣлѣмъ народѣ рускѣмъ. Той духъ просвѣтный господарскій научить его выпожиткувати ту силу и засѣбъ, якѣ вѣнъ має теперь, лучачи и еднаючи ихъ по Божому та въ разумный просвѣтный способъ, — научить его добувати користей зъ працѣ свои (зъ землѣ, господарства, промыслу, торговлѣ) и зъ єѣ пожиткѣвъ. Но той просвѣтный, господарскій духъ чи кращебъ сказати рухъ, буде помалу впливати и на змѣну нынѣшныхъ тяжкихъ обставинъ, ажъ ихъ въ часѣ за Божою помощью не перетворить на просвѣтный-народный ладъ.

Отъ тому то Товариство „Просвѣта“ постановило скликувати просвѣтнѣ, господарскѣ вѣча!

Перше вѣче господарске Товариства „Просвѣта“.

На перше вѣче господарске призвачило Товариство „Просвѣта“ мѣсто Перемышль, осѣдокъ Перемышской філіѣ Товариства „Просвѣта“. На се вѣче поставлено такіѣ sprawy пѣдъ обрады:

- 1) справу сѣльскихъ крамницъ;
- 2) справу касъ позичковыхъ — чи то про организацію нашего кредиту;
- 3) справу найважнѣйшихъ знарядѣвъ господарскихъ, ихъ ужитокъ. За тымъ объяснене деякихъ знарядѣвъ, найлѣпшой, найвѣдповѣднѣйшой новой конструкціѣ, закупленыхъ Товариствомъ „Просвѣта“ и назначеныхъ на выльсоване для участникѣвъ вѣча, котре при кѣнци вѣча вѣдбути ся мало. Рефератъ першой справы обѣднявъ Вп. п. проф. Прийма зъ Перемышля, рефератъ другой м. Дрѣ Кость Левицкій зѣ Львова, а рефератъ третій Вп. о. Ив. Негребецкій зъ Залься.

Зборы вѣдбули ся дня 12 го падолиста 1895. Рано того дня вѣдправило ся Богослуженне въ катедрѣ перемышскѣй. Коло 2 $\frac{1}{2}$ годины зъ полудня зѣбрало ся въ сали магѣстратскѣй зо 200 участникѣвъ, межи ними зъ 20 священникѣвъ, кѣлька панъ, кѣльканийцять осѣбъ зъ интелігенціѣ свѣцкой, решта селянъ и мѣщанъ. Головный выдѣль Товариства „Просвѣта“ представляли: Впр. о. А. Торонскій заступникъ головы, Вп. п. меценатъ Дрѣ Кость Левицкій и Вп. п. професоръ Гр. Врецьона.

Впр. о. голова вѣдкрывъ зборы такую промовою :

Высокоповажанный Зборе!

Въ имени головного Видѣлу Товариства „Просвѣта“ маю честь повитати участникѣвъ нынѣшноту збору и разомъ подякувати, що не щадячи труда и не зважаючи на недогѣдну пору звѣдили прибути, щобы взяти участь въ нынѣшныхъ зборахъ. Особливожь дякую Свѣтлому Видѣлову Перемыской фѣлѣ за гостинне принятѣ и за трудъ понесеный около урядженя всего потрѣбного для нынѣшныхъ зборѣвъ.

Коли другіи народы, живучі зъ нами и около насъ, поступили просвѣтно и економично напередъ, полишаючи насъ позаду, и коли они намагають ся ще дальше поступати: явила ся для нашего народу конечна потреба; напружати всѣ свои силы, щобы двигнути ся зъ темноты и убожества въ якій понавъ, и щобы нарѣдъ рускій мѣгъ разомъ зъ другими народами брати участь въ праці людскости для загального добра, — мѣгъ користати зъ правъ конституційныхъ, якими надѣлила его ласка Его Величества Найяснѣйшого нашего Цѣсаря, и щобы мѣгъ належито проявити и ужити тѣ гарні прикметы, якими надѣливъ Его Всемогучий Сотворитель.

Ту велику и важну задачу сповнити, приняло на себе Товариство „Просвѣта“, котрого цѣль и задачу показує вже сама назва. И сию задачу сповняє оно вже 27 лѣтъ, выдаючи книжочки рѣзного змѣсту и подобного змѣсту часопись „Читальню“, потѣмъ закладаючи фѣлѣ и Читальнѣ, уряджуючи зборы, вечерки и вѣдчиты.

Хто бы хотѣвъ ближе познакомити ся зъ розвиткомъ, зростомъ и дѣятельностею Товариства „Просвѣта“, зволить прочитати собѣ дотычну книжочку, выдану зъ нагоды 25-лѣтнихъ роковинъ естования сего товариства.

„Просвѣта народна“ есть то слово великои ваги, бо просвѣта пѣдноситъ достоинство чоловѣка, ублагородняє норovy и выдобуває средства матеріального добробыту. Однакожь на самѣмъ ширеню просвѣты не могло наше товариство поперестати, бо хотъ, якъ сказано, просвѣта добуває средства добробыту, то зъ другой стороны не

може ширити ся просвѣта посередъ убожества. Не хоче ся брати до книжки, коли хоче ся ѣсти. Тожь, позаякь зъ темнотою ума, звыкло въ парѣ ити убожество, — прото треба було тї обѣ язвы народу нашего поборювати. По-при ширеню просвѣты мѣжь народомъ, треба було такожь старати ся выдобути єго зъ економічної нужды. Длятого Товариство „Просвѣта“ змѣнило въ р. 1891 своій статутъ въ тѣмъ напрямѣ, що попри просвѣту народну, має такожь дбати про економічний розвитокъ народу руского. Ту задачу сповняє оно въ той способъ, що выдає книжочки и часопись економічного змѣсту, якъ н. пр. о годѣвли худобы, о управѣ ростињь, о огородництвѣ, садѣвництвѣ, пщѣльництвѣ, о касахъ позичковыхъ и крамницяхъ, дальше закладає крамницѣ, касы позичковї и зєшы збѣжа по громадахъ.

Але хоть и якъ користнїи суть всѣ тї рѣчи, хоть и якъ великои ваги єсть писане слово, то все таки живе слово и взаимна вымѣна гадокъ, бѣльше трафляють до переконаня и теплѣйше трафляють до сердца. Задля того статутъ Товариства „Просвѣта“ мѣстить въ собѣ постанову о скликуваню економічныхъ вѣчь, — якъ отсе нынѣшнїи зборы суть такимъ економічнымъ вѣчемъ членѣвъ Товариства „Просвѣта“.

Нынѣшного дня фаховїи референты пояснять важнїи для економічного поступу справы: сѣльскихъ крамницъ, касъ позичковихъ и уживаня усякихъ прирядѣвъ и насѣнь господарскихъ. Тожь най буде менѣ вѣльно выразити тутъ прилюдну подяку Вп. п. прелѣгентамъ за ихъ охочнїи трудъ.

Запытаєте може Вп. Панове, длячого сей першїи економічний збѣръ мы такъ пѣзно уряджуємо, теперъ, коли мандаты выдѣлови Вами удѣленїи вже майже гаснуть и незадовго передамо ихъ въ иншїи руки. Вѣдповѣдь на се пытанє вяже ся зъ дуже болесною згадкою про втрату невѣджалованого головы товариства б. п. Дра Омеляна Огоновского. Осирочене товариство не могло опамятати ся по такъ дѣткливої втратѣ, — и се була причина, що выдѣль не спромѣгъ ся на скорше скликанє економічного вѣча.

А позаякъ мы вынѣ першій разъ въ бѣльшомъ числѣ зѣбрали ся, де представлене цѣле Товариство „Просвѣта“ и позаякъ саме рѣкъ минувъ, якъ наше товариство втратило своего многозаслуженого голову, прото гадаю, що трафлю въ мысль всѣхъ тутъ присутныхъ Вп. участникѣвъ збору, щобы повстанѣмъ зъ мѣсець зводиле почитити память буюшого головы б. п. Дра Омеляна Огоновского (що всѣ присутнїи учинили!). За тымъ заявляю зборы отвертыми.

Пѣсля той промовы привтавъ теплымъ словомъ зѣбранныхъ голова Перемыской фїлії „Просвѣты“ Вп. директоръ Григ. Цеглинскїй. высказуючи надѣю, що сеї день буде початкомъ ще тѣснѣйшого зблизеня и сподученя руского народу Перемышльщины зъ его интелїгенцією, взглядно зъ фїлією „Просвѣты“ въ Перемышли.

Потому о. голова прикликавши на секретарѣвъ: Вп. о. Василя Загаевича зъ Стѣбна и п. Льва Левицкого зъ Перемышля, удѣливъ голосъ першому референтови.

I.

Рефератъ проф. Приймы, въ справѣ сѣльскихъ крамницъ.

Мы нарѣдъ не малый, дарма що насъ не добачують нашї сусѣды у своѣмъ величаню. Не малый вже для того, що докиль стояли мы за Польшу, пѣдъ пятою въ Ляха извивалася Москва, а якъ вочали стояти за Москву, стала тогдѣ Польша ницати пѣдъ пятою въ Москаля. Мы нарѣдъ старый, культурный. Мы мали свою литературу, свои права тогдѣ, коли ще не одному народови о тѣмъ и не снило ся. Мы бороли ся за спасене цѣломъ Европы, — мы выказували наибѣльше животной силы и лицарского духа зъ усѣхъ народѣвъ, та въ тѣй безмерстаннѣй борбѣ мы втомили ся дуже, ослабили та ще въ додатку не могли порозумѣти ся и впали, — але зъ нашимъ насилованымъ и противъ всякихъ Божихъ и людс-

кихъ правъ пѣдступами та кривою присягою спровадженымъ упадкомъ повалили въ пропасть и сусѣда, що не вмѣвъ насъ опѣнити и зрозумѣти, що тѣлько зъ нами може истнувати.

Нашъ нарѣдъ попавъ въ крѣпацтво, въ неволю тѣла и духа. Страшна тѣма огорнула его цѣлого. Правда не було въ ту пору вѣдраднѣйше и у вишихъ народѣвъ. Треба було переверотѣвъ полѣтичныхъ и науковыхъ при кѣнци тамтого и на початку сего вѣку, шобы сей ставъ невѣдрадный змѣнити.

Вѣдъ коли часть Русинѣвъ дѣстала ся пѣдъ Австрію, полекшало бодай тутъ нашому народови. Тутъ то мало и приготовляти ся мѣсце для нашої народної просвѣты. Певно, що все те довершало ся дуже помалу.

Щасливѣ часы здававъ ся приносити для насъ Русинѣвъ 1848. рѣкъ. Знесено паньщину, нарѣдъ учувъ ся свободный; вѣддыхувъ. Мовъ вѣднайшла ся руска интелѣгенція. Львѣвскѣ Русины закладають Матицю, шобы печатати и подавати народови добрѣ и пожиточвѣ книжки. Та на жаль завела та Матиця народнѣ надѣѣ. Не дѣждавъ ся нарѣдъ чи то народна просвѣта хѣсна зъ неѣ. — нема того хѣсва зъ неѣ и по нынѣшний день. Выдасть она вѣдъ часу до часу якусь книжку, та не знати въ чию догоду, певно що не народу а якогось мовъ то ученого чи що, — и писана вона буде такою мовою, що не прикладна не то до просвѣты нашего народу, але нѣякои просвѣты нѣякого жывого народу на свѣтѣ. Коли у иншихъ Славянъ люде просвѣтнѣ добре порали ся и працювали для народу, — то у насъ нарѣдъ зовсѣмъ занѣдбано, — не то ще, тѣ мовъ то ученѣ люде геть вѣдштрихнули ся вѣдъ народу

Середъ такъ невѣдрадного стану задумали молодѣ люде: академики вразъ зъ кѣлькама старшими людьми заложити нове товариство, котре мало задачу пѣзнавати и просвѣчати нарѣдъ. Такъ повстало Товариство „Просвѣта“.

А була се вже крайна пора и остатный часъ ратувати свою неньку Русь-Украину. Бо вже нашли ся въ неѣ такѣ дѣти, що не то що не дѣбали про свою рѣдну

матѣрь, але стали єѣ вырѣкати ся. А нарѣдъ тымчасомъ мовѣ голосомъ розпуки благавъ: люде — браты просвѣченї дайте намъ раду, не дайте намъ загибати. Товариство „Просвѣта“ зрозумѣло добре сей голосъ и тому вѣдъ початку свого заложенья старало ся и старає ся, щобы той нарѣдъ прийшовъ до пѣзнаня своєи силы, своєи гѣдности и не дававъ нѣкому, нѣгде и нѣколи нарушати своєи чести, свого значѣня. Якъ то не легко було Товариству „Просвѣта“ знайти способъ якъ двинуги той нарѣдъ, якъ заспокоювати вѣѣ єго просвѣтнї потреби, — а прецѣнь оно вивязувало ся, якъ могло зъ свого тяжкого обовязку. Оножь було перше, що зладило книжки рускї для шкѣлъ (гїмназїй). Скоро стала „Просвѣта“ поважнымъ товариствомъ, зъ котрымъ стали сусѣды числити ся, але заразомъ єго роботою непокоити ся. Пѣйшли обсуды и доносы. Та Товариство „Просвѣта“ мало добрыхъ провѣдникѣвъ. Незабутный голова Дрѣ Омелянъ Огоновскї знавъ вѣдперти тї напады и напасти и провадивъ товариство неустрашено дальше до визначенои меты. Вѣдповѣдно до що разъ ширшаючої роботы, змѣняло товариство чотири разы свѣй статуть. Нынька дбає „Просвѣта“ не лишень о просвѣченѣ, але о матерїальне пѣддвигнене народу нашого.

Черезъ закладанє читалень „Просвѣты“ по селахъ, мѣсточкахъ та мѣстяхъ збирає „Просвѣта“ вѣ просвѣтнї громады чесныхъ громадянъ, щобы они радили надъ своєю долею, надъ тымъ що имъ долягає, що имъ потреба. якъ одно ухилити а друге здобуги. До нынѣ заложили нашї громадяне до 150 читалень „Просвѣты“, а 50 зъ нихъ мають вже свои шпихлѣрѣ с. є зсыпы збѣжа, свои крамницѣ. Якъ зъ одной стороны кожде село, кожда слобѣдка повинна мати вѣ себе читальню, такъ знову всюды, де є читальня, повиннї бути: шпихлѣрѣ и крамниця. Якъ будуть добре уладженї и розумно веденї шпихлѣрѣ, то не буде тяжкахъ переднѣвкѣвъ, — а якъ будуть крамницѣ, то не будемо сидѣти вѣ жидѣвскїй кешени, не буде такихъ маїнатѣвъ-жидѣвъ, котрымъ мы нагавяємо самохѣтъ грошѣ. Тожъ нѣхто прецѣнь не заперечить, що до теперъ купецтво у насъ було выключно вѣ жи-

дѣвскихъ рукахъ. Що нашѣ сѣляне зачинають брати ся до гандлю, се рѣчь найновѣйша и давѣ бы Богъ, щобы не вдовзѣ весь гандель перейшовѣ въ нашѣ руки, а тогдѣ станѣ маѣтковый у насѣ трохи инакше выглядавѣ бы, заробокѣ зѣ купецтва лишавѣ бы ся въ нашихъ рукахъ. Се було бы дуже важне и дуже красне жерело доходу. А до теперѣ якѣ оно було? Однѣ встыдали ся торгувати, другѣ знову говорили, що Русинѣ до того неспосѣбный. Видно, що однѣ и другѣ забули, що у насѣ було колисѣ славне купецтво. Тай нынѣ „Народна Торговля“ зѣ своимы крамницями переконала насѣ, якои то великои ваги для насѣ торговля, и кѣлько при добрѣй воли и ширѣй охотѣ зрѣбити можна. Але торговля не тѣлько важна сама про себе, она вилываѣ на господарство и домашный промыслѣ. Несумлѣнный гандель вызыскуѣ такѣ господарство рѣльне, бо вызыскуѣ господаря чи то вѣнѣ купуѣ чи продаѣ, якѣ и домашный промыслѣ. Длѣятого люде переконають ся щоразѣ бѣльше и бѣльше, що до пѣднесѣна господарства и промыслу домового треба на иншѣй лѣпшѣй основѣ оперти гандель. щобы вѣнѣ не пожеравѣ всѣ доходы господаря, якѣи вѣнѣ маѣ зѣ рѣлѣ. Гандель повиненѣ бути такѣ уладженный, щобы вѣнѣ помагавѣ такѣ купуючимѣ якѣ и продаючимѣ. Тымчасомѣ у насѣ веде ся такѣи гандель, що неразѣ за добрѣи грошѣ дѣстаѣ ся фальшованѣи товары. Въ виду того, грѣхомѣ бы було обоятно всему придивляти ся, але треба конечно вытворити честный станѣ купецкѣи. Нарѣдѣ, що не маѣ такого купецтва муситѣи нидѣти. Розберѣмѣ. Каждый чоловікѣкѣ щѣсь потребуѣ, потребуѣ ѣсти, потребуѣ одягнути ся. Дежѣ его взяти, коли вѣнѣ его не маѣ? Муситѣи купити у куцѣя. Купецѣ же знову маѣ те, що ему доставили. Злый купецѣ платитѣи лихо тымѣ, що ему продають, а каже дорого платити тымѣ, що у него купують. Добрый купецѣ справедливо платитѣи за всяку рѣчь, купуѣ и продаѣ добрый товарѣ и не лакомитѣи ся на заробокѣ надто великѣи. Тожѣ тѣлько зѣ радостѣю и вѣтѣхою можна повигати кожду нову читальню, котра заразомѣ отворила и крамницю. А такѣи крамницѣ можуть тымѣ бѣльше добре розвиватѣи ся, бо наглядѣ надѣ ними буде

мати цѣлый видѣль. По друге: все лекше заложити крамницю кѡлькомъ людамъ, якъ одному чоловікови.

Крамницѣ такі можуть вѡддати великі користи якъ для мѣсцевости, такъ и для цѣлого краю. И такъ:

1. Кождый буде мѡгъ дѡстати потрібныхъ товарѡвъ на мѣсци а се зменшитъ выдатки господарѣвъ и господинь, що не будутъ потребувати волочити ся по ярмаркахъ, по мѣстахъ.

2. Въ такѡмъ склепѣ дѡстане товарѡвъ добрыхъ и по справедливѡй цѣнѣ.

3. Не буде треба торгувати ся и переплачувати, бо цѣны будутъ сталі. Черезъ те покянувъ бы нарѡдъ гидкіи звычай торгувати ся.

4. Позбудемо ся чужихъ непрошенихъ крамарѣвъ.

5. Зыскомъ зъ гандлю подѣлили бы ся члены крамницѣ.

6. Такій склепъ може зъ часомъ улекшити селянамъ вѡдпродуванє ихъ продуктѡвъ рѡльничихъ и выробѡвъ домового промыслу.

7. Такій склепъ заложенный при читальни заохотить тыхъ членѡвъ до всякихъ другихъ предприемствъ. Ходить отже о те, щобы такі крамницѣ якъ найбѡльше заводили ся. Та не въ тѡмъ рѣчь заложити крамницю, — важнѣйша и тяжша рѣчь єѣ утримати и такъ вести, щобы она вѡдповѣла цѣли, для якои она заложена и щобы дала сподѣванный дохѡдъ. На те має управа крамницѣ бути въ добрыхъ рукахъ. Чоловѣкъ, що веде крамницѣ має ся розумѣти на тѡмъ, якъ гандель вести належить. Не менше важна рѣчь, які и зъ вѡдки побирати товары. Тутъ бувають трудности великі. Ухилати для нашихъ крамницъ тѣ трудности, се повинно бути головною задачею нашої „Народной Торговлѣ“.

Въ конецъ наші крамницѣ повинні стеречи ся передъ нечистою спекуляцією. Наші крамницѣ на те головно и заводять ся, щобы нарѡдъ боронити передъ зыскуванємъ, несумлѣнностею неретельного гандлю. Они повинні бути на правду христіянъскими, и не давати — борони Боже — найменшой причины ворогамъ, — а чей

такихъ е не мало, — щобы они нападали на нихъ, під-
конували ихъ розвѣй, ихъ добру славу

Після §. 50. статуту „Просвѣты“ кождый выдѣль
читальнѣ „Просвѣты“ має право и обовязокъ старати ся
заложити власну крамницю. зъ котрой члены могли бы
побирати добрѣ и не дорогѣ товары. О заложеною крам-
ницѣ рѣшають загальнѣ зборы. Справу належить, ро-
зумѣе ся, навпередѣ добре обдумати и приготоовити. Коли
читальняне згодять ся на заложене крамницѣ, тогдѣ
треба выповняти всякѣ зъ тымъ полученѣ приписы
правнѣ, що вѣдносять ся до справъ гандльовыхъ.

Якѣ то е тѣ приписы правнѣ. що-до заложена кра-
мницѣ, именно :

Хто може закладати крамницю? На якѣ товары?
безъ позволеня? чи за позволенемъ? Де вносити подане
и яке? повѣдомленя и якѣ? — се все докладно розка-
зано въ порадицахъ Ви. п. Василя Нагѣрного директора
„Народной Торговлѣ“, выданныхъ нимъ и Товариствомъ
„Просвѣта“, якъ и въ поясненю нового статуту „Про-
свѣты“ Дромъ Костемъ Левицкимъ.

Не менше докладно розказано тамъ, якъ вести таку
крамницю а то :

Що-до льокалю с. е. мѣсяця и урядженя его,
що до ваги и мѣръ,
що-до орудованя грошемъ,
що-до орудованя товарами,
що-до записникѣвъ и книжокъ рахунковыхъ (ку-
пецкихъ),
що-до обходженя крамаря зъ купуючими, чи то
его облуги.

Якъ краснѣй, патріотичнѣй бувъ вступъ сего рефе-
рату, таке саме справдѣ патріотичне було его за-
кѣнчене :

Референтъ казавъ такъ :

Закладаючи всюды читальнѣ, а при нихъ крамницѣ
и стараючи ся переняти весь гандель въ свои руки змо-
жемо при честнѣй, совѣстнѣй и умѣтнѣй праці стати
на рѣвнѣ зъ всѣми народами, а що у насъ силы живот-
ной богато, и перейти другихъ. Але передѣ всѣмъ му-

симо обрати до життя — борбу и працю и старати ся о своихъ силахъ дійти до мети а не о чужихъ, бо се не принесло бы волѣ и добра. Притомъ треба старати ся, щоби всѣ мы и малі и великі и мужѣ и жінки були патріотами не языкомъ а дѣлами, острыми горячими ажъ до пожертвованя. Треба такъ повести нашу просвѣту, щоби кождый працювавъ для свого народу, не для особистыхъ почестей и славы, треба завести безвзглядно карність и піддати ся такій карности. А щоби не було межи нами людей самолюбныхъ, непевныхъ, хиткихъ, ба підлихъ и зрадниківъ, на те рада така: треба студіювати свою исторію. Тільки на тмъ ґрунті знаня и розумѣня своєї исторіѣ може виробити ся правдивый патріотизмъ. Патріотичнымъ духомъ мусять обвѣяні бути всѣ наші просвѣтні заходи. Тому и до нашого просвѣтного крамарства треба патріотизму, народолюбства.

Референтъ поставивъ такі резолюціѣ :

I. Щоби Товариство „Просвѣта“ въ порозумѣню зъ Товариствомъ „Народна Торговля“ высылало вандрівекъ учителѣвъ по крамницяхъ, въ цѣли науцуваня: якъ вести торговлю.

II. Щоби Товариство „Просвѣта“ вразѣ зъ „Народною Торговлею“ старали ся заводити при філіяхъ „Народной Торговлѣ“ школы для кандидатѣвъ для веденя крамниць.

III Щоби Товариство „Просвѣта“ уловило ся зъ „Народною Торговлею“, щоби для крамниць достатчати товарѣвъ вѣдповѣднихъ и по цѣнахъ фабричныхъ.

IV. Щоби що року бодай разъ скликувати вѣче крамарѣвъ.

Надъ тымъ рефератомъ отворено дискусію.

Першій голосъ забравъ о. Данило Тянякєвичъ. Вѣнь зазначивъ, що въ тыхъ тяжкихъ для народу часахъ, де нарѣдъ придушують такі тягарѣ страшні, де нема зарѣбку, при браку промыслу въ краю — се на теперъ оденъ способъ для насъ оставъ ся, щоби мы пожитки торговлѣ обернули въ нашу власну користь, на улєкшенє нашої бѣды. Наші крамницѣ мають бути не зъ названя, але правдиво просвѣтні. Въ нихъ, якъ и у

всѣхъ нашихъ заводахъ економічнихъ, має вѣяти духомъ нашої исторіѣ, нашої просвѣты. А наша просвѣта є: любити найменшого брата. Дятого бесѣдникъ піднѣсь зъ признанемъ зазначене референта, що крамницѣ не повинні ити въ пожитокъ одиниць, але въ пожитокъ ширшій, розширюючи его въ той способъ, що крамницѣ повинні бути громадскій, с. є. вти въ користь цѣлон громады. Дятого треба лучности въ громадахъ, та не тілько то, — треба лучности въ громадахъ, с. є. щобы поблизькѣ громады для користнѣйшого закупна товарѣвъ вязали ся въ спѣлки торговельнѣ н. пр. командитовѣ. Обяснивши користнѣсть такого интересу въ прикладѣ сироваджування соли вагонами — поставивъ бесѣдникъ додаткову резолюцію: *„Товариство „Просвѣта“ завѣзе крамницѣ, щобы закладали спѣлки торговельнѣ въ поодинокихъ околицяхъ, и въ той цѣли нехай выдасть відповідне поучене“*. Бесѣдникъ закѣнчивъ покликѣмъ, щобы мы нѣякого крейцаря не давали безъ потреби въ чужій руки, бо мы самі голоднѣ.

Потѣмъ говоривъ делегатъ головного Выдѣлу п. Гр. Врецьона о зростѣ просвѣты межі нашимъ народомъ, котрый має захистъ въ вѣрныхъ дѣтяхъ народу, с. є. въ его интелігенціѣ и заохочувавъ до закладаня крамницѣ.

По нѣмъ забравъ слово о. Л. Джулиньскій зъ Лапшина, дораджуючи закладати брацкѣй крамницѣ и зачинати ведене крамницѣ вѣдъ трафіки.

По замкненѣй дискусіѣ принято наведені резолюціѣ референта и додаткове внесене о. Танячкевича. Внесене О. Джулиньского поручено Выдѣлови до розваги.

Въ справѣ сѣльскихъ крамницѣ мавъ ще голосъ забрати Вп. о. Михайло Зубрицкій зъ Мшанця, але приблизивъ ся, прибувъ на зборы коли дискусія надъ тымъ рефератомъ була переведена. Не можемо не подати тыхъ цѣннихъ его думокъ, котрі намъ дѣстали ся до рукъ въ ласкаво удѣленѣй рукописи, до вѣдомости нашихъ дорогихъ Просвѣчанъ.

Ось вони які:

Передъ кѣлькама лѣтами пѣйшовъ окликъ на Галицкѣй Руси: закладати сѣльскѣй крамницѣ. Спершу тою

справую богато людей интересувало ся, бесѣдували мѣжь собою, писали про се часописи, а теперѣ починають за ся справу замовчувати. Дехто ставивъ внески на загальныхъ зборахъ Товариства „Просвѣты“ и „Народной Горговль“ у Львовѣ, щобы скликати всѣхъ крамарѣвъ на нараду, запытати ся, чога бы они домагали ся и якій способы подали бы до усиѣшного розвою сѣльскихъ крамницъ. Въ такѣмъ зборѣ повинні були взяти участь такожъ всѣ прихильники доброго усѣху крамницъ а тымъ самымъ и поднесеня народныхъ масъ. Але мимо обѣтницѣ тыхъ, до кого се належало, такихъ зборѣвъ не скликано. Такій загальний застѣй въ думкахъ про розвѣй крамницъ мабуть не буде для насъ несподѣванымъ. У насъ на часинку каждою новою гадкою одушевляюгъ ся и дехто трѣхи пожурить ся, щобы єѣ въ житѣ перевести, але борзо все, що жне, холодне и забуває цѣлковито то неразъ и жизненне дѣло, довести до кѣнца. А ще, коли вѣдъ разу не видно и не слѣдно щедрыхъ овочѣвъ, всѣ починають сумнѣвати ся. чи буде зъ сеи муки хлѣбъ, тай вѣдъ всего умывають руки. Тожъ тымъ бѣльша честь и признане належить ся Свѣтлому Выдѣлову філіѣ Товариства „Просвѣта“ въ Черемышли, що вагу економичныхъ справъ для нашего народу зрозумѣвъ и въ поровнѣню зъ головнымъ Выдѣломъ скликавъ днесъ вѣче зъ цѣли нарады надъ розвоємъ крамницъ и рѣльництва. Однакъ на сѣмъ не повинно кѣнчити ся. Такі самі вѣча треба скликувати по всѣхъ бѣльшихъ мѣстахъ, на пр. въ Тернополи, Коломын, Станиславовѣ, Самборѣ а вѣдтакъ и по меншихъ, а остаточно веюды тамъ, де сего будутъ домагати ся мѣсцеві Русины и подадутъ помѣчь до устроєня вѣча.

Придививши ся ближе народному житю, то побачимо, що у насъ ще найживѣйше займають ся політикою, — що жне, то політикує укладає пляны, де хто пророкує долю народѣвъ, направляє карту Европы; політичныхъ часописей намножило ся безъ кѣнца; поодинокі партійки а навѣть особы выдають часописи а въ вихъ любезно розповѣдають про свои погляды, намѣры, надѣи и т. д. Ажъ обридло чоловѣкови не політикови

те наше політизоване. А чи маємо мы часописъ для обговореня промыслу, торговлѣ, рѣльного газдованя? Дастъ Бѣгъ! Такими щоденными матеріяльными чи низькими справами не хотять Русины займати ся. А намъ треба бѣльше хосенного труда, а менше політики, — а коли народови буде лекше ровдобути кусникъ хлѣба або крейцаря, то и въ політицѣ станемо скоро на твердый ґрунтъ, на опоку.

Що крамниця на селѣ въ рукахъ нашихъ людей може богато принести хѣсна, не треба навѣтъ довго доказувати и широко про се розводити ся. Однакъ крамницѣ треба отвирати при читальняхъ „Просвѣты, а тогдѣ принесуть бѣльше хѣсна, якъ крамницѣ отворювані поодинокими людьми. Если на заложене крамницѣ зложитъ ся поменшими датками бѣльше число людей, то всѣ члени будуть мати якійсь интересъ въ розвою крамницѣ, скорше будуть брати товаръ. Если е читальня въ однѣмъ будынку, члени купуючи товаръ, прочитають де-що зъ книжокъ або часописи. Селяне занимаючі ся крамницею мають способнѣсть скорше пѣзнати торговельнѣ вѣдносины, правнѣ приписы въ краю и державѣ, придивляють ся житю и порядкамъ не лише въ своѣмъ селѣ, але и поблизькихъ мѣстахъ. Коли управитель крамницѣ поѣде на закупно товарѣвъ, все щось нового побачитъ, чогось довѣдае ся, стрѣтитъ ся зъ новыми людьми, якихъ въ селѣ нѣколи бы не побачывъ. Верне до села, розповѣсть другимъ, де що бачивъ, чувъ, пѣзнавъ. Такъ мали бы люде зыскъ зъ крамницѣ и мѣсце до вироблюваня новыхъ поглядѣвъ и поступовыхъ змаганъ.

Однакъ, щобы крамницѣ по селахъ розвивали ся, до сего потреба, щобы люде интелігентнѣ, якъ священники, учитель приложили своихъ рукъ и помогли селянамъ бодай на початку розпочати крамницю и якій рѣкъ, два єъ вести. Правда, учитель прибитѣ теперъ великимъ молотомъ, за непровинену провину можуть опинити ся тамъ де не думали, однакъ все таки повиннѣ зъ патріотичного обовязку допомогти селянамъ. Але ще бѣльший обовязокъ до тои працѣ мають нашѣ священники. Наша будучнѣсть, се нашъ сѣльскій народъ. Се здоровый лѣсъ,

добрий матеріалъ. Хто щиро возьме ся до праць, вытворить зъ сего матеріалу сильный рускій нарѣдъ, що зъ часомъ зможе смѣло стати побѣчъ другихъ нарѣдѣвъ, що вже насъ давно випередили. Тай священники бѣльшъ независимій, якъ нашій учитель и стоять въ инакшихъ вѣдносивнахъ службовыхъ. Ще не було випадку, щобы якій священникъ почувъ докѣръ вѣдъ своєї власти духовной за свою працю для своего народу. Правда, не оденъ боить ся ворогованя мѣсцевыхъ ворожихъ силъ, не хоче задирати ся зъ противниками пѣднесеня селянъ. Алежь безъ труда, безъ ворогованя нѣ при чѣмъ не обйде ся. Хто любить свѣй нарѣдъ, свою батькѣвщину, на се не буде оглядати ся. Безъ жертвы, самовѣдреченя нѣчого не дѣбѣмо ся. И коли нечисленній одницѣ будуть побивати ся, а загаль до справы буде байдужно вѣдносити ся або ще пѣдсмѣшкувати ся, тымъ труднѣйше буде тымъ одиницямъ що небудь зрѣбити и тымъ бѣльше они будуть наражувати ся на всякого рода неприємности и тымъ нинявѣйше буде поступати наше оновленѣ. Проте кличмо оденъ другого до праць, до труда, Най сю гадку безперестанно пѣдносять часониси и подають способъ до розвою питомой руской торговлѣ.

Друга важна справа, зъ-вѣдки мають крамницѣ побирати товаръ. На се маємо наше питоме товариство: „Народна Торговля“. Хто сего не робить, той показуе бракъ патріотизму, убивае цѣль крамницѣ въ самѣмъ корени и зводитъ вѣсъ нашій змаганя нѣ на що. Се не великій хосенъ для Русинѣвъ поѣхати до найблизшого мѣсточка и тамъ закупити у жидѣвъ пѣдлый, драгивый товаръ и розпихати помѣжь людей. Тожъ треба наставати въ селѣ, щобы товаръ склепарѣ брали въ „Народнѣй Торговли“. Такимъ чиномъ могли бы вѣсъ Русины бути заинтересованѣ рускою торговлею. Часто нарѣкають на „Народну Торговлю“, що товаръ дорогой и лихий, нема порядку и щирого дбаня про розвѣй сего товариства. Може деякѣ замѣты и правдивѣ, та се вже належить до заряду членѣвъ, щобы всякѣ помѣченѣ хибы усунули и зле направили. Деколи зъ управы сего товариства пишуть, що не треба жалувати крейцаря зъ патріотизму

и заплатити. Красні слова, такъ що зъ сего, коли люде на селѣ на тѣмъ не розумѣють ся и глядають дешевшого товару. Тожъ такого домаганя не треба нѣ до кого ставити. А борше треба старати ся удержати конкуренцію, глядати новыхъ жерель закупна товарѣвъ, если се користо, а не держати ся все старыхъ фірмъ, зъ-вѣдки побирає ся товаръ вѣдъ часу заснованя „Народной Торговль“. Деколи склады переводять давну практику, якъ се намъ лучилось кѣлька разѣвъ въ Самборѣ. Деколи не вѣдчислять вѣдъ 50 злр. 2⁰/₁₀₀ сконто, признаныхъ въ засадѣ дирекцією, рахують собѣ за стемпель, що прилѣплять на рахунку, а навѣть записують собѣ кѣлька крейцарѣвъ за перенесенє грошей зъ почты. Головный зарядъ повиненъ основно поучити пѣдчиненый персоналъ, якъ мае поступати зъ партіями а особливо зъ склепарями, що приѣзжать по товаръ для крамницъ. Вѣдъ поступованя персоналу залежить въ значнѣй части, чи склепарѣ будуть горнути ся до „Народной Торговль“. Є въ „Народной Торговли“ богато родѣвъ товарѣвъ, що дешевше нѣгде не купити, а коли дешевше, то буде гѣрший сортъ, якъ кава, чай, перець, оловцѣ пера, олива и т. д. Де въ чѣмъ може ще зарядъ поробити нові закупна, наколи Русины обернуть ся до своего товариства. Що бачимо кепского, ганѣмъ и домагаймо ся змѣны, не зважаймо на особы а товариства не лишаймо. А може се вже така наша вдача, що все свое ганимо, а чуже величаємо?

Еще одну важну гадку мавъ бы я пѣднести.

Для успѣшного розвою нашої торговль треба факховой силы при „Народной Торговли“. Думаю такъ. „Народна Торговля“ выслала бы своимъ коштомъ спосѣбнѣйшого чоловѣка зѣ своего персоналу або и кого иншого до торговельной школы у Вѣдни, а вѣдтакъ на кѣлька мѣсяцѣвъ въ дорогу на свѣтові ринки торговельнѣй, щобы познакомивъ ся зъ свѣтовою торговлею. Такъ познакомленый теоретично и практично ставъ бы директоромъ „Народной Торговль“, мавъ бы обовязокъ закуповати товаръ, вѣдъ часу до часу ѣбѣздити край, вступати до сѣльскихъ крамницъ, давати порады не лишь

въ дробнѣй торгвли, але помагати переводити бѣльшї интересы, отъ хотъ бы закупно лѣсбвѣ, доставу харчу, полотна, пашѣ для войска, уладати торгвлю покладками, и заразомъ заохочувати склепарѣвѣ брати товаръ въ „Народнѣй Торгвли“. Ще одно. Такїй чоловікъ мѣгъ бы взяты на себе обовязокъ повѣдомляти въ якѣй часописи руску публику про загальнї свѣтовї справы торгвельнї. Намъ бы неразъ здалось борзо знати, яка є цѣна худобы, чи иде въ гору чи спадає и чому? Такъ само про попытъ за збѣжемъ, пашею, полотномъ, леномъ, сѣменемъ, ялѣвцемъ. Необѣзнаный зъ тымъ, хочъ бы и хотѣвѣ, нѣчого не порадить. Ту думку мою пѣддаю пѣдъ розвагу Свѣтлого Заряду „Народной Торгвлѣ“. Вправдѣ поставлено вже подѣбный внесокъ на загальныхъ зборахъ „Народной Торгвлѣ“ 1-го падолиста 1895, — но мѣй внесокъ иде трохи дальше, бо там домагано ся установленя крамничного инспектора.

Се бы були загальнї уваги про розвѣй нашихъ крамницъ. Поодинокъ кождый выпадокъ годѣ докладно обговорити. На се не часъ и не всюды дасть ся приложити однака практика. Кождый чоловікъ має на щось на карку голову. Най лишъ кождый зачинає щось робити, а практика поволн выробить ся. Нема такой справы на свѣтѣ, що можна бы єѣ цѣлу вложити другому въ голову. И правникъ вчитъ ся рѣзныхъ параграфѣвѣ, але судити навчитъ ся ажъ въ практичнѣмъ житю. Чоловікъъ учить ся не до старости, але до смерти. А хто хоче отворити крамницю, найде рѣзні приписы правнї и пораду въ книжочкахъ „Просвѣты“, написаныхъ въ тѣй справѣ, въ часописяхъ, бо про се досытъ друковало ся, въ зарядѣ „Народной Торгвлѣ“ и у тыхъ людей, що вже отворили крамницю и єѣ ведуть. Найважнѣйша рѣчь, щобы справы не занедбувано, а щобы якъ найскорше кожде село мало свою крамницю при читальни „Просвѣты“.

По нарадѣ надъ справою крамницъ, приступлено до справы касѣ позичковыхъ.

II

Рефератъ Дра Костя Левицкаго, про організацію нашого кредиту.

(Чи то про касу позичковій).

Товариство „Просвѣта“ вѣдъ самого початку свого єствованя звернуло увагу на нашъ рускій нарѣдъ въ краю. Пѣзнанємъ народу має ширитись здорова и питома просвѣта а зновъ просвѣтою маємо доходити до добробыту народнаго, безъ котрого жаденъ нарѣдъ не може устоятись супротивъ тяжкихъ условнѣвъ житя єуспѣльного. И чимъ прикрѣйше стає нашому народови, тымъ сильнѣйше „Просвѣта“ простягає свою добродѣйну руку, позаякъ бажає широ добра й найменшому братови зъ великои рускои родини. Вже двацять лѣтъ тому, якъ незабутный нашъ Стефанъ Качала промовивъ важке слово зъ „Просвѣты“: „що насъ губить а що намъ помочи може“. Слова єго сповнились, бо по часахъ педобрыхъ надѣйшовъ часъ злый та нашъ найчисленнѣйший станъ хлѣборобскій въ краю зъубожѣвъ а не находячи зарады лихолѣттю ставъ покидати рѣдну землю и утѣкати въ свѣтъ за очи. Середъ лютого времени прийшовъ крайный часъ взяти намъ самымъ у руки дѣло пѣднесеня упадаючихъ масъ люду, а то — що мы самі здобудемо солѣ власною громадною рукою, стане намъ найпевнѣйшимъ забороломъ противъ всякихъ злыднѣвъ! Що намъ помочи може?

Не беру ся нынѣ до широкои вѣдповѣди на се пытанє, але хочу лише близше вказати на оденъ зѣ способѣвъ, котрый може принести помѣчь нашому народови. Межи всѣлякими способами є вѣднѣй найблизший, бо лежить таки въ нашихъ рукахъ. Сямъ способомъ є поданє нашимъ людамъ добраго кредиту, т. є. довѣрки грошевои на ихъ поратунокъ. Правда, нашому народови є знаныи кредитъ, але зѣ злои стороны, бо нещасливо поданыи кредитъ лихварскій и спекуляційный банковый не

тільки не помогли нашимъ людямъ, але значно підкопали ихъ силу господарску. Лихварѣ и банки высокопроцентові захитали рѣвновагу господарску межі капиталомъ а працею нашихъ хлѣборобѣвъ и ремѣсникѣвъ, бо тоті потребують до піддержаня свого естования такихъ позичокъ, котрі були бы въ силѣ поносити зъ доходѣвъ своего господарства и котрі приносили бы имъ помѣчь господарску а не руину ихъ быту господарского. До заратунку довѣркою (кредитомъ) у другихъ стратили у насъ люде подекуды охоту кажучи, що станъ хлѣборобскій потребує бѣльше рѣшучихъ средствъ, якъ: парцеляціѣ великихъ посѣлостей и выкупна дѣбрь скарбовыхъ, бо хлѣборобы за мало мають ґрунту, щобы могли удержати ся. Але власне, якъ хочемо приступити до такъ поважної змѣны и поступу въ народнѣмъ господарствѣ, то мусимо до переведеня тои цѣли мати збраніи потрібні засобы маеткові, позаякъ безъ гроша годѣ приступити до розширеня або піднесеня господарства. А до того мы не можемо спускати зъ очей и тои подѣѣ, що у насъ въ краю землѣ накупить, кобы лише було за що. Попытъ за грошемъ є бѣльшій, якъ за землею. Колижъ говорити ся у насъ такожь, що довѣрка у другихъ робить насъ залежными вѣдъ вызичаючихъ, то се наводить насъ на конечну потребу отвореня своихъ спѣльныхъ мѣсць кредитовыхъ, щобы не бути залежными вѣдъ другихъ, але вѣдъ себе самыхъ.

А щобы намѣрена робота могла справдѣ мати ширше значѣнє и принести намъ помѣчь, належить розширити нашѣ огнива по всѣхъ сторонахъ краю, зачавши вѣдъ найменшого сѣлця а скѣнчивши на столиці краю.

Въ кождѣй громадѣ повинна у насъ бути своя хлѣборобска каса, заложена громаднѣмъ трудомъ и грошемъ, котра по всякій часъ має служити на помѣчь всѣмъ громадянамъ, що помочи господарской потребують дѣйствию и єѣ на добре ужиють. У себе дома, въ громадѣ повинні мы заспокоювати найконечнѣйшій потреби господарскі, бо инакше такі потреби якъ закупно насѣня, худобы, знаядѣвъ господарскихъ, сплата гнетучого довгу лихварского або бракъ незначной не-

разъ готѣвки до купна чи тамъ сплаты ґрунту — доводять нашихъ господарѣвъ до руины господарскои. Се перша помѣчь, яку намъ дати може своя каса въ громадѣ. Зъ неи хосень очевидный, бо безъ проволоки и безъ значныхъ коштовъ — на запись довжный обезпеченый честными господарями яко ручителями — можь заратувати ся у насъ самыхъ, за низькимъ процентомъ, та вже товаришѣ-громадяне припилюють, щобы позичаючий правильно выплачувавъ ся а повиннй й того допилювати, щобы позичаючий уживъ вызиченого гроша на цѣль пожиточну. Коли касы позичковй по громадахъ будутъ добре робити свое дѣло, то зъ часомъ зможуть давати зъубожѣлимъ господарямъ запомоги або удѣляти позички безпроцентовй а розпоряджуючи значнѣйшими фондами: помагати спѣлкамъ господарѣвъ до арендованя бѣльшихъ посѣлостей та закупна и парцеляциі ґрунтовъ. Тогдѣ такй нашй касы громадскй станутъ намъ асекурацією на всякй нещастя и пригоды господарскй.

А щобы до сего довести, мусять нашй честнй громадяне на кождѣмъ мѣсци разомъ крѣпко лучити ся и держати таку спѣлну касу на основѣ добродѣйно-громадскй по вѣчнй часѣ. Майно касы и приврѣсть его не може дѣлити ся мѣжь громадянъ, бо ту робимо и заробляемо для себе спѣльно а хѣснуемо такъ, щобы для всѣхъ насъ було въ пригодѣ!

Що такй касы позичковй по громадахъ у насъ можуть бути и дуже добре помагати громадянамъ, на се не треба намъ шукати навѣтъ прикладѣвъ у господарѣвъ нѣмецкихъ або у робѣтниківъ англійскихъ, бо у насъ въ краю дбаючы о свое добро громады мають такй касы и зъ ними имъ дуже добре. А що переважна часть нашихъ громадъ не постарала ся о свои касы, тому причина лежить въ браку розбзнавая власного интересу громадянъ. У насъ по бѣльшой части такъ дѣе ся, що въ громадѣ найде ся щира душа, котра старае ся завести якусь добру установу на користь громадянъ.

Патріотъ дѣяльнй: священникъ, учитель або хто тамъ другий зъ интелігенціѣ завязуе въ громадѣ читальню, крамницю, касу позичкову... Якъ у насъ приймають по

большой части такую работу? Несведущий гражданин уважает тот же зѣдѣ-прадѣда небували рѣчи за какой интерес того своего проводника и безъ глубокого заинтересованя какой часть собираются та нѣбы радять, бо такъ казази „ѣомость“ або просили „панъ учитель“. Вѣдтакъ скоро проминае то перше заинтересоване новостию и розпочата праця упадае, бо найширший проводникъ такимъ чиномъ знеохочуе ся и стае на боцѣ: нехай буде якъ бывало! Якъ довго отже нашѣ громадяне самѣ не приложить рукъ своихъ въ работѣ просвѣтно-господарской, такъ довго тота работа не принесе намъ правдивого хѣсна, позаякъ мы можемо набрати силы только въ громаднѣмъ сполученю одиниць до спѣльной цѣли. Такъ само и касы позичковѣ по громадахъ тамъ можуть намъ принести пожитокъ, де всѣ честнѣ громадяне пѣзнають потребу такой спѣльной касы, всѣ до неѣ приступлять и самѣ будутъ ѣѣ вести такъ, якъ того вымагае ихъ власный интересъ!

Добре, скажете Павове Громадо, мы вже приступили бы, але якъ до того взяти ся въ тыхъ тяжкихъ часахъ. И на то е ще нынѣ способы. Передовеѣмъ не треба намъ покидати того, що вже маемо по громадахъ и що намъ належить ся. Громады мають свои фонды закладовѣ, котрѣ по большѣй части лежать безъ пожитку; до касъ громадскихъ вливають грошѣ карнѣ и инши датки, котрѣ на цѣли добродѣйнѣ повиннѣ бути ужитѣ; по громадахъ е пусто лежачѣ площѣ, зарѣнки и инши мнимѣ неужитки, котрѣ можна выхѣсновати и мати зѣ того доходѣ. Тотѣ и тымъ подѣбнѣ маетки въ громадѣ мають служити на пожитокъ громадянъ та ихъ можна бы дуже добре зужиткувати на заложене громадскихъ касъ позичковыхъ. Де зарядъ громадскѣй лихѣй и до такой работы е нездалый, тамъ треба намъ постарати ся о выбѣръ честныхъ и розумныхъ людей до заряду громадского, бо безъ працѣ на тѣмъ поли не будемо ѣсти хлѣба! Въ тыхъ зновѣ громадахъ, де не дасть ся заложити каса позичкова громадска задля обставинъ мѣсцевыхъ, тамъ треба намъ на основѣ самопомочи лучити ся въ товариства. Чого не доконае одиниця — хочъ бы

сильнѣйша, то проможе кружокъ зъ бѣльше людей — хочъ бы й слабыхъ! До того дае намъ нагоду статуть „Просвѣты“, щобы при Читальняхъ „Просвѣты“ завязували собѣ громадяне касы позичковѣ спѣльнымъ заходомъ и грошемъ. Члевомя Читальнѣ „Просвѣты“ повиненъ бути безъ выемку кождый чесный господарь и господяня та жадне зъ нихъ не повинно жалувати дрѣбною рѣчною лешты-вкладки на свою касу позичкову, бо се датокъ для себе самыхъ а не на чужий пожитокъ Така каса позичкова въ громадѣ не буде ще въ першихъ рокахъ мати своихъ значныхъ засобѣвъ грошевыхъ, але може орудувати чужимъ грошемъ, бо громадяне, котрѣ мають покладный грѣшь можуть свои ошадности выизчати касѣ за провѣзѣю а зновъ каса буде тотѣ грѣшь роззичувати членамъ, що потребують готѣвки до господарства — на трохи вышу провѣзѣю. У вкладающыхъ не буде грѣшь дармо лежати, позаякъ буде имъ наростати провѣзѣя; позичающѣ будутъ мати заратунокъ дешевыми позичками а майно касы буде збѣльшати ся заробкомъ провѣзѣй. Наступить отже вымѣна добра господарского — природна и для всѣхъ користна.

Щобы тотѣ касы позичковѣ по громадахъ не стояли особнякомъ та мали помѣчь и опѣку сильнѣйшихъ, до того треба намъ стоваришень заробково-господарскихъ по мѣстахъ повѣтовыхъ. Тотѣ повѣтовѣ касы основанѣ на удѣлахъ членѣвъ и на щадници повиннѣ окрѣмъ кредиту вексельового на значнѣйшѣ суммы и кредиту гипотечного — мати на цѣли: опѣку и пѣдмогу касъ позичковыхъ по громадахъ дешевымъ кредитомъ. За примѣромъ стоваришеня кредитового „Вѣра“ въ Перемышли маемо вже въ краю кѣлька нашихъ русскихъ стоваришень кредитовыхъ по повѣтахъ а нашою рѣчею е: доложити заходѣвъ, щобы такѣ касы повѣтовѣ были въ кождѣмъ мѣстѣ повѣтовѣмъ.

До звершеня тои орѣганѣзацѣй кредитовои по громадахъ и повѣтахъ заходить потреба заснованя краевого русского стоваришеня кредитового въ столицѣ краю, въ цѣли персведеня одноцѣлого устрою товариствъ, стоваришень и спѣлокъ кредитовыхъ по мѣ-

стахъ, мѣсточкахъ и селахъ нашего краю — зъ особлившимъ увзглядненемъ охорони земскои власности селянъ, улешуваня набуваня землѣ, якъ такожь пѣднесеня рѣльництва и промыслу взагалѣ. Тыми способами зможемо вѣддати знаменитѣ прислуги економичнымъ интересамъ нашего руского народу. Знаю добре, що мѣй смѣлый высказъ зустрѣнесь зъ деякими сумнѣвами мѣжь Русинами, бо мы за мало вѣримо вѣ свои силы. Бѣствоване нашихъ народныхъ институцій, якъ „Народна Торговля“, „Днѣстеръ“. повѣтовѣ стоваришеня кредитовѣ и иншѣ нашѣ змаганя показали наглядно, що мѣжь Русинами є силы економичнѣ, та що они або служать на пожитокъ чужимъ интересамъ або марнѣють безъ хѣсна. Треба зъ насъ выдобути тотѣ силы и ужити ихъ вѣ хосенъ рѣдного народу. Вѣ столицѣ нашего краю є вѣякого роду институцій кредитовѣ, якъ для охорони бѣльшой посѣлости, для пѣднесеня купецтва и промыслу взагалѣ, та для власнѣтельвѣ мѣскихъ реальностей, але институцій справдѣ хлѣборобскои дотеръ нема, котра покляла бы собѣ за цѣль: двигнене меншой посѣлости безъ вызыску а на пожитокъ тыхъ миліонѣвъ меншихъ братѣвъ. Таку институцію треба намъ роздобути мѣжь собою и для насъ самыхъ, чтобы сповнивъ ся заповѣтъ нашъ: „Нарѣдъ собѣ!“ —

Референтъ поставивъ такѣ резолюціѣ:

I. Вѣче господарске „Просѣвты“ вѣдзываетъ ся до своихъ членѣвъ, чтобы по всѣхъ громадахъ, вѣ котрыхъ до сего часу нема громадскихъ касъ позичковыхъ або вѣ котрыхъ тѣ касы не можуть розвивати ся успѣшно, старали ся о закладане спѣльныхъ касъ позичковыхъ на основѣ добродѣйноѣ.

II. Вѣче господарске „Просѣвты“ вѣдзываетъ ся до своихъ членѣвъ, чтобы за примѣромъ Русинѣвъ Перемыскихъ закладали по мѣстахъ повѣтовыхъ стоваришеня зарѣбково-господарскѣ, котрѣ окрѣмъ кредиту вексельового и гипотечного для своихъ членѣвъ мати будутъ на цѣли: опѣку и пѣдмогу касъ позичковыхъ по громадахъ дешевымъ кредитомъ.

III. Вѣче господарске „Просѣвты“ высказує потребу заснованя краєвого руского стоваришеня кредитового вѣ столицѣ краю, вѣ цѣли переведеня одноцѣлого устрою товариствъ,

стоваришень и спѣлокъ кредитовыхъ по мѣстахъ, мѣсточкахъ и селахъ нашего краю, — та твореня условинъ дешевого кредиту зъ особливимъ уваженемъ охорони земскои власности селянъ, улекишуваня набутя землѣ, якъ такожь поднесеня рѣшництва и промыслу взагалѣ.

По рефератъ Дра Костя Левицкого забравъ голосъ посоль С. Ногаковскій. Піднявъ вѣнь вагу касъ громадскихъ, зазначивъ, якъ мало ще у насъ въ тѣмъ взглядѣ зроблено и які перешкоды и неуспѣхи збъ стороны и причины самыхъ нашихъ селянъ ведене такихъ касъ у насъ стрѣчае, — коли противно въ иныхъ краяхъ такі касы такъ красно розвивають ся, якъ касы Райфайзена въ Нѣмеччинѣ. Бесѣдникъ поставивъ жадане до Товариства „Просвѣты“, щобы оно выдало поучене, якъ вести правильно и зъ пожиткомъ для людей касы громадскі.

Потѣмъ забравъ слово о. Д. Танячеквичъ. Найперше спростувавъ твержене попереднихъ бесѣдникѣвъ що-до перешкодъ въ закладаню и веденю касъ позичковыхъ по селахъ изъ стороны самыхъ селянъ, що правильный хѣдъ просвѣтний всѣ тѣ перешкоды ухвляє, отже ихъ нѣчого бояти ся. Зазначивъ, що нынѣшні касы громадскі чи то позичкові не служатъ въ головній части цѣлямъ господарскимъ, але для заспокоеня тягарѣвъ, для плаченя довгѣвъ. Латае ся дѣру дѣрою. Зъ той причины мають бути такі касы громадскі такъ уладжені, щобы позички людямъ якъ найлекшій учинити и щобы пожитокъ зъ нихъ знову ишовъ въ користь загально-громадску. Не дивити ся намъ тѣлько на те, що зроблено въ Англії або въ Нѣмеччинѣ. Наша народно-господарска работа мае бути ширша и высша. Бесѣдникъ хоче, щобы нынѣшне вѣче було початкомъ до сей работы. Вѣнь жадае, щобы такі касы повставали спѣльною ошадностею громадъ чи то просвѣтныхъ громадъ (читалень), будучи добромъ загальнымъ, добромъ народнымъ. Въ тѣй работѣ мае прийти въ помѣчь наша церковь. Дѣды-батьки складала въ иныхъ часахъ на славу Богу жертвы, — въ бѣдѣ теперѣшній мае помагати церковь народови своему, а се певно послужить тѣлько на сѣ славу. Легесенькою ошадностею може церковь приспорити громадѣ зъ 500

душъ що року 50 злр. народного майна що давало бы народови рускому приросту майна що року на пѣвъ міліона, а въ дѣсятохъ лѣтахъ на 5 міліонѣвъ, — а тѣ сумы спожитковані розумно въ касахъ позичковихъ по громадахъ, могли бы давати великі користи народови. Тѣлько вѣры треба въ свои силы и труду. Но того за мало, щобы позички въ нашихъ касахъ народныхъ були найлекшій и щобы пожитокъ зъ нихъ ишовъ въ користь загально громадску. Бесѣдникъ жадає, щобы кожда позычка обезпечена була на житє позичаючого. То, чого жадано въ трохъ соймахъ послѣдного року, приноровити асекурацію для народу, се має знайти своє примѣненє въ касахъ позичковихъ нашихъ громадъ, але въ способъ справдѣ вѣдповѣдний для потребъ народу. Що-до організаціѣ кредиту бесѣдникъ годить ся въ головныхъ начеркахъ зъ референтомъ Дромъ Костемъ Левицкимъ, — тѣлько хоче, щобы та організація була одноцѣльна и то при „Просвѣтъ“. Товариство „Просвѣта“ на пѣдставѣ §. 3. своего статуту має заложити щадницю „Просвѣты“, котра бы збираючи поодинокій ошадности, розпускала ихъ въ добродѣйныхъ струяхъ по повѣтовыхъ институціяхъ кредитовыхъ, котрѣ бы мали бути при філіяхъ „Просвѣты“ яко касы просвѣтнѣй. Цѣль ихъ: будити въ дотычнѣмъ повѣтѣ продукцію. — Бесѣдникъ заявляє, що справу ту, вымагаючу ширшого розъясненя предложитъ головному Выдѣлови Товариства „Просвѣта“. Поки що ставить додаткове внесенє до Резолюціѣ II.: *щобы касы повѣтвой служили для пѣднесеня продукціѣ въ повѣтѣ.*

Потѣмъ принято резолюціѣ референта зъ додатковимъ внесенємъ о. Тянячкєвича до резолюціѣ II.

Зъ порядку наступила справа трета: найважнѣйшихъ знарядѣвъ господарскихъ.

III.

Рефератъ о. Ивана Негребецкого, о важнѣйшихъ знарядахъ господарскихъ.

Всѣо, чимъ живутъ люде, иде зъ рѣль. Не будь плодовиной рѣль — ставъ бы ся конецъ всякому житю на земли. Се правда, котру чей всякій розумѣ.

Кажу зъ розмыслу, чей се всякій розумѣе. Бо вѣдома рѣчь, що суть на земли краѣ, колись славнѣй зъ своєї плѣдности. Досыть згадати о Сицилії, Палестинѣ, Египтѣ. Днесь тѣ краѣ неплоднѣй, рабунковою господарскою высасанѣ, а вѣ нихъ люднѣсть колись богата, рухлива и численна, днесь капарить житемъ зъ дня на день, безъ утѣхи зъ праць, зъ житя. А тѣ, що плѣдну силу рѣль Египту, Сицилії черезъ сотки лѣтъ ссали, и вѣ своѣмъ заслѣпленю думали, що рѣльника не треба щадити, бо згине оденъ — на его мѣсце стане десять, бо рѣля все буде рѣлею хочъ и вѣ десяти перейде руки, тѣ очевидно не розумѣли правды, що може таки справдѣ не стати рѣль, придатной до выплуду, хочъ землѣ не уменшитъ ся. Дай Боже, щобы у насъ кождый розумѣвъ, що рѣля не окружена опѣкою, а становляча предметъ до ссаня найбѣльше пригожвий, буде скорше чи пѣзнѣйше такъ запропащена, якъ запропастили Фараоны плѣднѣсть рѣль Египту.

Рѣля и рѣльникъ, — се нерозлучнѣй понятя. А пѣдъ рѣльникомъ годѣ кого иншого розумѣти, якъ едино того, котрого рука почорнѣла вѣдъ сонця, ствердла вѣдъ праць; котрый менѣ або иншому властителю або и самому собѣ управляє рѣлю и насъ живить, панове. Не думаймо, що грошемъ заплативши ему за трудъ, грошемъ купивши его продукты, мы нѣчимъ вже для него не обовязанѣ. Якъ рабѣвичною господарскою мусить высилити ся рѣля, такъ бракомъ опѣки сей рѣльникъ высилить всю свою силу, и або упаде на своѣй земли згарованнѣй, замученнѣй, не на себе роблячый кѣнь — або жебрачу торбу кине на плечѣ, и — зъ проклятемъ на устахъ кине землю, сусѣдною кривдою зганѣблену, на котрой для него не було нѣ любви нѣ опѣки.

Идѣмъ слѣдъ за тими, котрѣ за моремъ, хочъ бы прийшло и пропасти, новой шукають вѣтчины. Що ихъ тамъ жене, беручи строго?... Почутѣ власной культурной силы, котру тутъ не дали имъ розвинути. Пропадутъ зъ нихъ тысячѣ, се певно; але тѣ, що остануть, що переможуть борбу зъ недогѣдностями землѣ и пѣдсоня, зъ хвилею, коли здобудуть землю плугомъ, стануть на нѣй

яко властитель, свободнй на земли вольной, здобутой працею, и стануть ся на ней жереломъ и передною сторожею правдивой культуры. Не тамъ бо, где коли небудь пануе воевнича бута, починае и взмагае ся просвѣта, запануе ладъ и лагодный обычай, — а тамъ, де запанувавъ, и въ почести и въ опѣцѣ бувъ и есть триманый плугъ: въ рукахъ вольного рѣльника на окруженной опѣкою, вольной земли. Правдиво щасливу вѣтчину не буде мечъ и хитрѣсть, а культурна праця плуга, котра до власной, вольной скибы, до упослѣдженного труда батькѣвъ и ихъ гробѣвъ. привязуе свободнй, суспѣльною справедливостею шанованй дѣти. Бо праця того, що въ рукахъ держитъ плугъ, се праця шляхотна: вѣтъ на малѣмъ пристаючи, кормить цѣлый свѣтъ, для себе и для свои земли. нѣчого бѣльше не бажаючи, якъ ино заслуженой опѣки, щобы свою культурну силу мѣгъ свободно дальше розвивати: вѣтъ, первый шляхтичъ на земли шляхотствомъ працѣ, въ потѣ чола своего кладе основы быту народѣвъ и державѣ. не жадаючи для себе нѣчого бѣльше, якъ ино суспѣльной справедливости. Где однакъ властитель не есть свободный въ развитку власной культурной силы, где не чувствуе надъ собою опѣки права, де вѣтъ трактованый якъ дитина а властиво якъ невѣльникъ, або якъ цытрына для душенья зъ нею соку, — тамъ дайте ему въ руки наилучший плугъ, навчѣтъ наилучшой орки, — не буде вѣтъ мавъ зъ свои працѣ утѣхи а для своихъ дѣтей надѣѣ на лучшу долю. Тому, сли свободной щасливой хочемо вѣтчины, державы: почестю и опѣкою мусимо окружити плугъ, щобы вѣтъ бувъ въ рукахъ вольного рѣльника, на окруженной справедливою опѣкою земли. На сѣй земли, въ нашѣмъ таки краю, мѣсяца до прожитку доволѣ ще: выказы статистичного бюро краевого говорятъ выразно, що пересѣчна господарка въ дворахъ стоить далеко далеко низше вѣдъ господарки иншихъ краѣвъ о гѣршѣй земли; тѣ самѣ выказы доводятъ дальше числами, що сѣльскѣ господарства пересѣчно давали бы доходу о 20 миліонѣвъ бѣльше, сли бы були бодай такъ веденй якъ днесъ веденй суть господарства двѣрскѣ. Можнѣсть отже до поправки госпо-

дарствъ, до выживленя въ краю бѣльше народу, есть ще дуже велика, — але поправу не зробиць плугъ самъ, а нѣ вѣ знаяды господарскій разомъ. Сю поправу зробиць справедливѣсть для того, хто власною рукою нарабляе плугомъ. Але що у насъ доси ще бракуе, то недостатокъ серіозного мысленя надъ выконанемъ суспѣльной справедливости для селянина. бракъ цѣненя шляхоцтва уцтвовой, неустанной працѣ. Постараймо ся рѣшучо о одно и друге, стараймо ся въ тѣмъ напрямѣ о здѣйснене економічныхъ задачъ просвѣты, а нашъ селянинъ не буде для свого плуга шукати ившой свободной, его культурну працю шануючої з мѣль.

Другимъ вельми важнымъ знаядомъ рѣльника есть борона. Щожъ о нѣй Вамъ скажу, о чѣмъ бы Вы, рѣльники не знали? Служить она до выдрапаня на ясне сонце всякого непотрѣбного пырѣю и хабазу, котрый безкористно пожерае земну поживу. Пырѣй и всякій хвастъ удае ся и переможе васъ, то есть вашу рѣлю, коли его не тыкаете. О злѣмъ маєте вы пословицю: чеши... зъ рѣдка. Але зле бы выйшли, сли бы пырѣй и хабазы — на рѣли розумѣе ся — чесали ино легкою бороною; тогдѣ они не уступлять, а зухвало будутъ змагати ся. На пырѣй не можна мати милосердя: на него треба бороны тяжкой зъ острыми зубами а где она за слаба, тамъ драпака, якого уживають по дворахъ, а дерти, вытягати всю погань за чупрыну на свѣтло Боже. Пырѣй бо и хабазъ, що нищить васъ, боить ся денного свѣтла, а ширить ся ино, где темнота, где непораднѣсть, где нема смѣлости до него взяти ся зъ цѣлой силы. Где я побачу рѣль, на котрыхъ пырѣй лежить батогами, а збѣже зъ помежи него ледви може выхопити ся, дрѣбне о колосю нужденнѣмъ, — тамъ певный я, що пырѣй приѣвѣвъ не ино рѣлю, але обмотавъ скрѣзь и господаря; тамъ я певный, що той господарь непорадный, темный, кругомъ невѣльникъ, уступающий покѣрно зъ дороги всякому хабазови. Вѣнъ очевидно милуе сей хабазъ, сли не має нѣ умѣлости нѣ смѣлости до него взяти ся; вѣнъ его жалуе. Такому однакъ господареви, такому селу, що любуе ся въ хабазахъ, высесяючихъ нечестиво всяку

охоту до праць, справте скрѣзь найлучшій бороны, даремный буде накладъ: они пропащѣ, бо волять хабазь нѣжь цѣльне зерно; волять капарити житемъ, и нарѣкати на бѣду, нѣжь смѣло обѣручь взяти ся до бѣды.

Борона робить и другу службу, она крушить груды, рѣвнае поле пѣдъ сѣйбу, притрушуе землю насѣне. О томъ знаете и безъ мене. Такъ на нѣщо не придасть ся, просто змарнуе ся зерно науки, сѣяне межи васъ, сли сердце ваше буде опокою, заросле бурянами, похопне до годованя пырѣю радше, нѣжь до послуху добрѣй совѣстнѣй радѣ, — якъ на нѣщо не придасть ся всяка наука, якъ ова не буде до сердца приголублена, — такъ на марнѣсть зѣйде посѣвъ, сли зроблений на земли бороною не змѣльченѣй, нею незаволоченѣй. Тямте протѣ, щобы крушити бороною не ино рѣлк, але и розумъ; щобы наука, яку старае ся ширити межи вами наше товариство, не була горохомъ о стѣну, посѣвомъ на твердѣ, забитѣ зъ кремѣня сердца. Бо сѣяти на опецъ, до котрой борона не чепить ся — хто схоче? Стояти за рѣльникомъ, котрый добрѣй радѣ неприступный, котрого незачесане сердце радше волить бути слухнянымъ хабазови, хто буде? Сѣвъ науки — се въ нашихъ рукахъ; въ нашихъ заволочене, приголублене до сердца того сѣву.

Межи знарядами господарекими, для вашего рѣльника на такъ званѣй меншѣй посѣлости пригожими, звертаю вашу увагу на отсей, що тутъ передъ очима. Звесея вѣвъ к бнѣскою мотыкою або сапачь, а обчислений на скоршу и часту роботу, щобы поле, въ рядки засаджене: картофлею, капустою, бураками, утримувати пухке и вѣдъ хвастѣвъ чисте. Знарядъ се вельми пожиточный. Мотыкою сапати одному, се работа повѣльна, а часто крушити землю мотыкою, се майже невозможно. Такъ бачите: до сеи работы, именно щобы хвасты дозможена не допустити, скоро ино сходять, вищити и землю, скѣлько разѣвъ она забита дощемъ, спекою — на ново спухтити — до сеи работы берутъ ся спѣльно тѣ братья. (Тутъ показавъ о. референтъ на тѣ находячѣй ся въ знарядѣ ральця сказати бѣ мотычки). Правда, якѣ они не показнѣ! А кобысьте бачили, якъ они ґрунтовно

спільною роботою прячуть сходячий хвастъ?! Въ з'єдноченю сила!

Бачилисьте неразъ, що дѣе ся зъ обсапаными ростинами. якъ на нихъ приїде туча! По нѣй ствердне земля, хопить молодї корѣнцѣ якъ бы клѣщами; ростинки перестрашенї, умученї выдѣють, хвастъ присѣдеє на ново. Що жь робити? На ново сапати? Се кошть, та бо и часу не стане; а нехай ще приїде напастъ — вѣдъ тучѣ — зливы, знову робота на дармо. Але хто тѣхъ братѣвъ въ спѣлцѣ пѣшле на рѣлю, зрюють ю, скрушать мовъ кертця, розѣрвуть хвасты, дадутъ на ново вѣддыхъ корѣню. Не говорѣть же: сли туча приїде, — що зроблю противъ напасти?! Въ з'єдноченю и найслабшому сила. Але щобы з'єдноченє було користною силою, не має шамотати ся на ослѣпъ, а має мати вытычену дорогу свого поступовани: скрѣзь за порядкомъ, якъ по шнурку, якъ тї ральця сапача.

До з'ярядѣвъ входячихъ межи рѣльниками меншою посѣлости що разъ бѣльше въ уживанє, належить сѣчкаря. Добрий се з'ярядъ, рѣже скоро, певно робить свою роботу а вельми пожиточный, де є що рѣзати и є чимъ живити худобу. Але не одна худѣбка окрѣмъ сѣчки, пѣснон голѣсѣнькой сѣчки нѣчого бѣльше не бачить черезъ цѣлѣсѣньку зиму; чи надѣяти ся вѣдъ такои ялѣвчины молока, доброго выгяду, за дѣя того, що сѣчка рѣзана на сѣчкарни? А таки може ся легко трафити, що певнї люде, котрї родять ся мудрї, поставивши велику сѣчкарню кажуть що ино они мудрї, що ино они мають право дбати о рѣльника, и на свѣтї сѣчкарни рѣжуть, рѣжуть для него сѣчку. Що на те сказати? Чи така сѣчка може спасти нашого рѣльника? А вже цѣлкомъ не розумѣю, якъ можна рѣльникамъ такихъ сѣчкарѣвъ-економїстѣвъ величати?!

Дуже важнымъ з'ярядомъ для рѣльника єсть сортѣвникъ, майже незваный меншѣй посѣлости, бо за дорогой на одного. Але тутъ знову пригадую на правду, що въ з'єдноченю сила Сортѣвникъ, инакше трїєрѣ. то з'ярядъ, що вѣдчистить зерно вѣдъ стоколосы, вѣдъ кукѣлю и горошку, що зъ ячменю выберє овєсь и вѣсникъ.

Якъ важный сей знарядъ, можь бачити зъ того, що зббже на двбрскихъ ланяхъ чистѣсѣньке, а на хлопскихъ грунтахъ неразъ на половину зъ кукблемъ и горошкомъ. От! сей кукбль и всяка погань — на нашихъ нивахъ, — они много много вбдбирають рбльникови хлѣба и терпкій роблять сей, що збере ся зъ мизерїв, захващеною пырѣями. Прочъ зъ нимъ рбльники! перетерти на сор-тбвнику!

Є много, много рбзныхъ иншихъ знарядбвъ, але о вѣхъ годѣ говорити. Буває, що не оденъ, въ горячцѣ до господареня, посправляє всяке що ино побачить у можныхъ и на практиковане паньскими знарядами продасть рблю. Вбдъ такого практикованя чимъ небудь, вбдъ пробъ на ослѣпъ, та дорогахъ, та для нашої землѣ и для нашої зможности непригбдныхъ, борони насъ Боже!

Пбсля сего суспбльно-господарского реферату, приступивъ Ви. о. референтъ до практичного поясненя предметбвъ назначеныхъ до выльосованя на сихъ зборахъ, а то знарядбвъ господарскихъ: млынка сапача коловоротка, обявляючи ихъ структуры и способъ ихъ уживаня, якъ дальше травы-купчатки и щецъ овочевыхъ. Объяснене вышло належате, зъ цѣлымъ разумѣнемъ рѣчи, — и нарбдъ выслухавъ єго уважно, зъ правдивымъ виднымъ задоволенемъ.

За тымъ вбдбуло ся льосоване.

Першу премїю: млынокъ до чищеня зббжа (вартости 40 злр.) выграла читальня „Просвѣты“ въ Поздьяч (коло Медыки).

Другу премїю: кбньску мотивку або сапачъ (вартости 24 злр.) выграла читальня „Просвѣты“ въ Торкахъ.

Пять коловороткбвъ до пряденя (вартости 14 злр.) выграли: Панько Малецкій зб Стббна, Михайло Саламаха зб Цикова, Константинъ Качмарикъ зб Стббна, Стефанъ Новаковскій (посоль) зб Торокъ и Федько Серкизовскій зб Негрвбки.

Двадцять и пять мѣшочкбвъ насѣвня травы-купчатки (варт. 33 злр.) выграли: Иванъ Пашкевичъ зб Поздьяча, о. Игнатїй Вахнянинъ зб Сѣвявы, Сенько Небесный зб

Плешевичъ, Читальня „Просвѣты“ зъ Старяы, Федько Шандаровскій зъ Болестрашичъ, Іосифъ Кебузинскій зъ Пикуличъ. Миколай Логинъ зъ Вильча, Гринько Русовскій зъ Горохѳвцѳвъ, Адамъ Федакъ зъ Поздяча, Гриць Салукъ зѳ Стѳбна, Михайло Соболю зъ Горохѳвцѳвъ, панѳ Яремова зъ Перемышля, Олекса Басевичъ зъ Поздяча, Иванъ Хтѳй зъ Медыки, Михайло Горбовый зъ Тернѳвцѳвъ, Читальня „Просвѣты“ зъ Болоня, директоръ Григорій Цеглинскій зъ Перемышля, Стефанъ Шустакоскій зъ Негрибки, Дмитро Хробакъ зъ Негрибки, о. Антѳнъ Захарясевиць зъ Вышатичъ, Илько Станишевскій зъ Цыкова, Семко Сѳроцкій зъ Поздяча, Дмитро Дацко зъ Курманичъ, Василь Марко зъ Валявы и Семко Деревляный зъ Плешевичъ.

Дваццять щепъ овочевыхъ (варт. 25 злр) выграли: Иванъ Малецкій зѳ Стѳбна, Сенько Крицкій зъ Торокъ, о Мих. Зубрицкій зъ Мшанця, Антѳнъ Ганкевичъ зъ Фредрополя, Евстахій Дябога зъ Торокъ, о. Ом. Кормошь зъ Перемышля, Стефанъ Кашубинскій зъ Пикуличъ, Михайло Пашкевичъ зъ Поздяча, Василь Кебузь зъ Коровникъ. Читальня „Просвѣты“ въ Белестрашичахъ, Читальня „Просвѣты“ въ Вышатичахъ, Стефанъ Макарь зъ Бушковичъ, Гнатъ Шпаковский зъ Тирявы волоскои, Николай Захарясевиць зъ Ралымна, Читальня „Просвѣты“ въ Старявѳ, Олекса Дзюбанъ зъ Пукуличъ, о. Василь Загаевичъ зѳ Стѳбна, Читальня „Просвѣты“ въ Вильчи, панѳ Цеглинска зъ Перемышля и Дрѳ Иванъ Глембоцкій.

Десять пакетѳвъ квижочокъ змѳсту господарского выграли: Семенъ Кречковскій зъ Перемышля, Иванъ Мазурчакъ зъ Поздяча, Читальня „Просвѣты“ въ Мшанци, Иванъ Грицькъ зъ Мвхѳвця, Андрѳй Ткачикъ зъ Негрибки, Андрѳй Микита зъ Куровникъ, Михайло Саламаха (Лазоръ) зъ Цыкова, Іосифъ Кадикъ зъ Перемышля и Гнатъ Давидовичъ зъ Болоня.

На вѳче наспѳли телеграмы:

1) Зъ Пѳдбужа; „Безъ пѳднесеня економѳчного нема будучности для нашего народу, тому честь и слава То-

вариству „Просвѣта“ за скликанѣ першого вѣча господарского! Титко Ревакович“.

2) Зъ Дрогомышля: „Паша будучнѣсть и сила лише въ освѣдомленю и пѣднесеню добробыту нашего люду. Духомъ зъ Вами — Чигальня въ Дрогомышли“.

*

*

*

Такі то рады радило наше Товариство „Просвѣта“ на своѣмъ першѣмъ господарскѣмъ вѣчу!

Не скажете, Панове громадо, що тѣ рады непотрѣбнѣ! Потрѣбнѣ вони, потрѣбнѣ, тай то дуже. Потреба, щобы мы прийшли вже разъ до того розуму — остатный на те часъ — не нищити самыхъ себе, не марнувати нашої працѣ, не пхати крѣваво заробленого крейцаря въ чужій, ворожі намъ руки. Остатна пора, щобы мы перестали купувати въ кого иншого, якъ не въ себе, — въ кого иншого позичати грошѣ, якъ не въ себе самыхъ. Тому потреба намъ своихъ крамницъ, своихъ касъ позичковыхъ. Тѣ крамницѣ, тѣ касы мають бути просвѣтнѣ, народнѣ. Значить нѣ на здирство, нѣ на ошуканьство заложені, а для просвѣтку, для добра васъ и вашихъ дѣтей, для добра нашего руского народу. Бо заробокъ, пожитокъ зъ нихъ має збѣстати ся три насъ. — Потреба, щобы мы незамгленымъ окомъ глянули на наше теперѣшне господарство — злыдарство, и порозумѣли, що намъ его нынѣ тымъ стародавнымъ способомъ вести не можна. И наше господарство має стати просвѣтне, значить розумне. Зъ розумомъ и справно треба намъ нынѣ брати ся за плугъ, за сѣвникъ, — якъ каже нашъ поетъ народный: „Засѣй ся та розумомъ ниво“.

Добра рада, скажете! Але хто еѣ выконае? Бо не въ радѣ рѣчь, а въ работѣ. А хтожь бы инакшый мавъ еѣ выконати, якъ не просвѣчане, — чи то громады просвѣчанъ?! Тѣ то нові громады, котрѣ мають ширити и свѣтло и добро по нашихъ селахъ та мѣстахъ рускихъ,

— значить читальнѣ? То ихъ работа. Та щобы тѣ громады вѣдрили ту роботу, то в нихъ мусить бути нашъ справедливый, предкѣвскій, громадянскій духъ. Вѣдъ вѣку славила ся наша руска земля своимъ громадскимъ ладомъ, своимъ громадами, покладючи вѣ нихъ всю свою силу. Сказано: Громада великій чоловікъ! Сей завѣтъ перейшовъ и на насъ. И нынѣ вѣ громадахъ вся наша сила, наша правда. Нехай же обѣме той громадянскій духъ тѣ нашѣ просвѣтнѣ громады, щобы вони стали акъ оденъ мужъ, якъ оденъ — великій — чоловікъ муромъ, за свое громадске добро, за свое народне право. До того треба имъ мати добрыхъ проводникѣв. Тѣ мають дбати, щобы громаду вѣдъ всякой шкоды, кривды и напастѣ завчасу охоронити и всяку можливу полекшу, користь и добро приспорити, скликуючи що разъ свое громадске, просвѣтно-господарске вѣче. А коли треба буде вѣдвернути вѣдъ народу яку бѣльшу шкоду господарско-просвѣтну або придбати бѣльшого пожитку, тогдѣ просвѣчане чи ихъ проводники зъ сель та мѣстѣ мають сходити ся на повѣтовѣ вѣча просвѣтно-господарскѣ. Звѣстно, кожда сторона мае свой особлившѣ потреби, особлившѣ недостатки або користи, — всѣхъ ихъ треба вѣ просвѣтно-господарскѣ спосѣбѣ вѣ пожитокѣ народу нашего полагодити. Наше Товариство „Просвѣта“ не перестане певно на тѣмъ однѣмъ господарскѣмъ вѣчу вѣ Перемышлѣ. Перейдемо мы просвѣчане повѣтъ за повѣтомъ, збираючи нашихъ громадянѣ на просвѣтно-господарскѣ вѣча и назначаючи тѣ нашѣ вѣва добрыми слѣдами: утворенемъ якоисъ касы просвѣтної, чи якои спѣлки господарскои, чи зарядженемъ якои выставки, чи льосованя. Вѣ якѣмъ ладѣ и вѣ якѣй часѣ сѣ вѣча вѣдбувати ся будуть, сего вже будуть пильнувати головнѣ зборы Товариства „Просвѣта“ чи то головнѣй Выдѣль у Львовѣ. Не гайможѣ ся, панове громадо! Часѣ не стить. Бѣжить мовѣ та машина на зелѣзници. А наша работа такъ застоляла ся. Є коло чога загрѣвати ся.

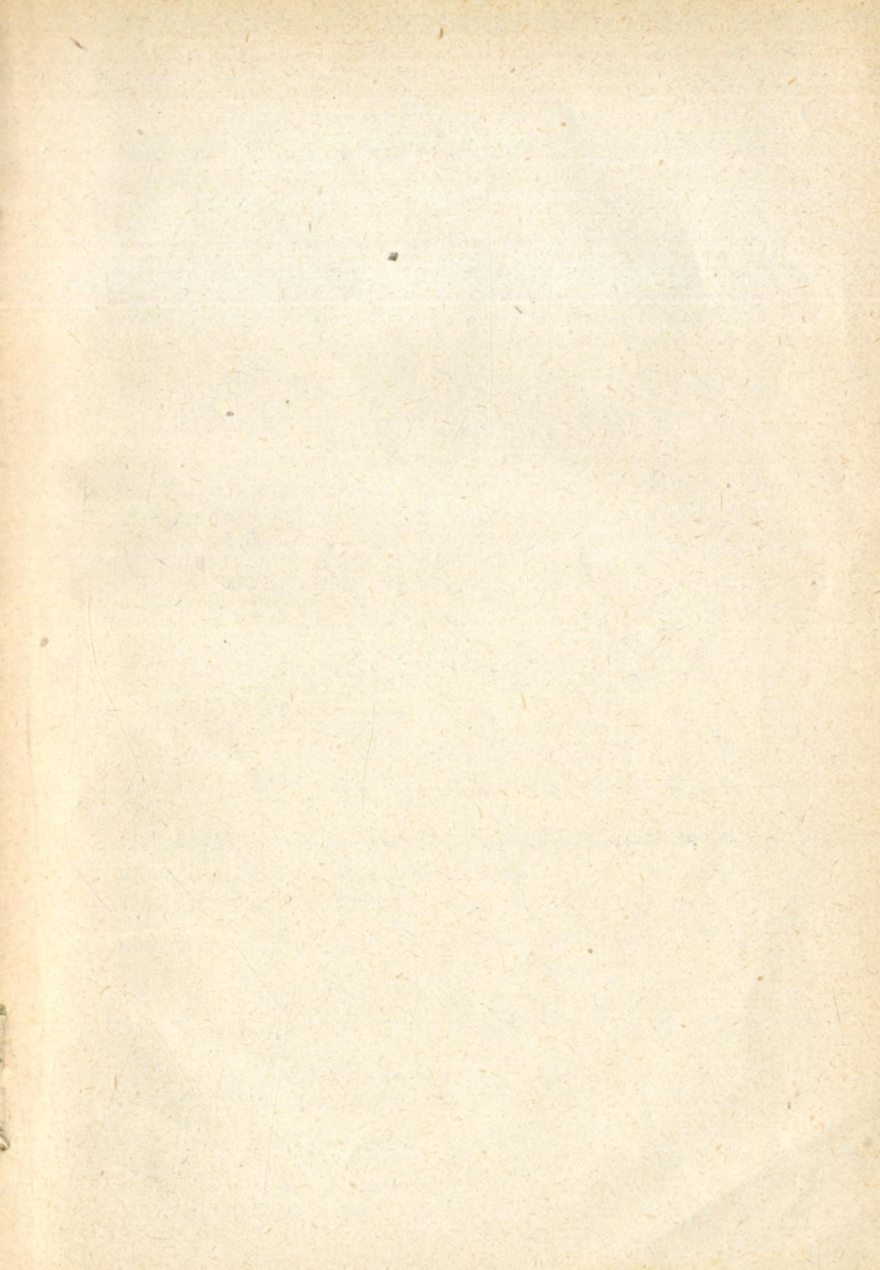
Мы старѣ просвѣчане маємо передѣ всѣмъ выховувати народови нове поколѣне просвѣтныхъ проводникѣв, чесныхъ, певныхъ, смѣлыхъ, якъ орлы, сильныхъ якъ

левы, твердыхъ якъ скала, щобы и теперь позабирали опоронені мѣся по нашихъ громадахъ, а по нашихъ головахъ насъ заступили. Интелігенція нехай добре розглядаєсь, які є потреби народу. Люде науки нехай добре слѣдять, якого свѣтла тому народови доносити. Керманичѣ нехай добре розбирають, які порядки, заводы установляти. Даймо тому народови не зношене фанте чужои просвѣты, а свѣтло гѣдне, праведне, якого жадає наша исторія, и то въ питомѣмъ приладѣ, даймо єму при тѣмъ въ услугу всю силу добѣрного розуму, всю силу душѣ, весь чесный трудъ, нехай вѣнъ не дѣзнає вѣдъ насъ нѣякои зрады, нѣ заводу, — тодѣ вѣнъ знесе разомъ зъ нами до одной народной скарбницѣ всю свою працю, всю свою думку, всю свою душу, все свое житє. И тогдѣ буде: Громѣада великій чоловѣкъ!

Чи не такъ буде, въ Бозѣ надѣя, брата просвѣчане, селяне и мѣщане? Чи не такъ?!

На новый рѣкъ
Р. Б. 1896.

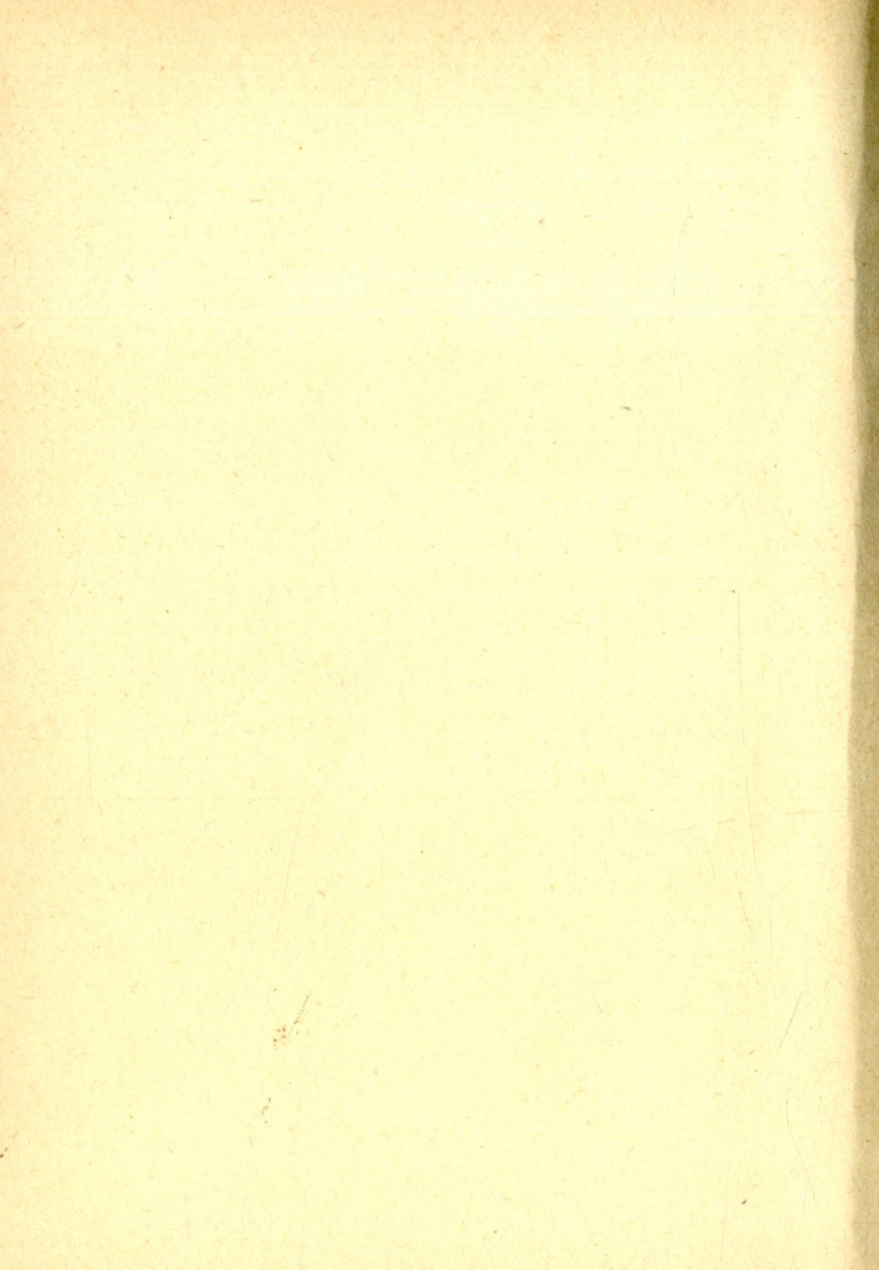

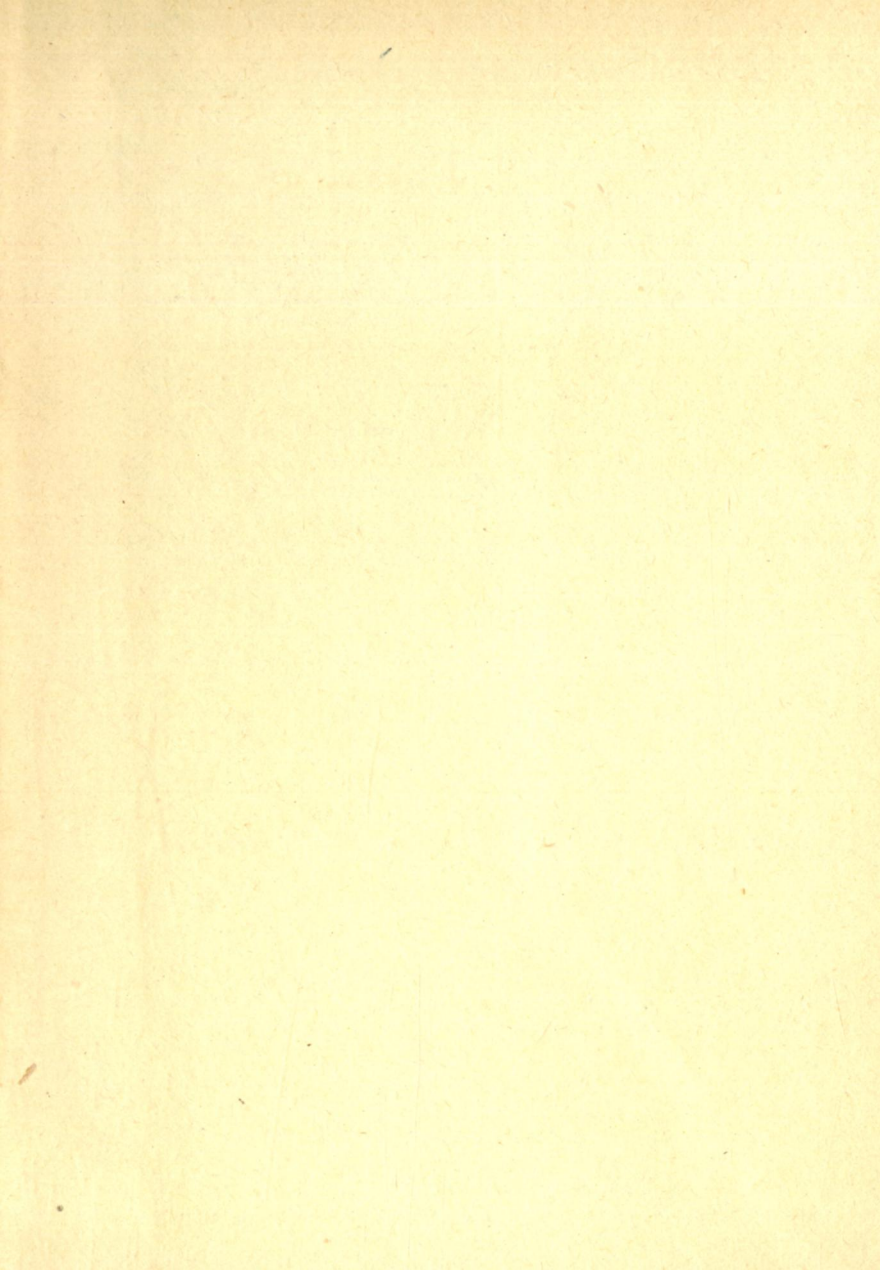
144. Гали, оповѣданє Загѣрнож	10 кр.
145. Зъ житя Якова Кука, розказавъ К. Сзлецкій	10 "
146. Юрко Стефенсонъ	12 "
147. Финляндія и Сахара. В. Чайченка	12 "
148. Про новій грошъ	10 "
151. Про холеру	6 "
152. Дещо про землю	10 "
153. Сократъ, грецкій учитель, Вас. Чайченка	12 "
154. Про польовій пошкоды	5 "
155—156. Якъ дбати о здоровлє	25 "
157. Свояки	12 "
158. Три побратимы	20 "
159—160. Про книги ґрунтовій	25 "
161. Маркіянъ Шашкевичъ	10 "
162. Забобоны та ворожбитство	20 "
163. Про шпихлѣръ и краминицѣ нап. д-ръ Кость Левицкій	12 "
166. 25-лѣтъ исторіи тов. „Просвѣты“, Иванъ Белей	20 "
167. Гансъ Егеде	10 "
168. Зъ Маркіяновой спадщини	15 "
169—170. Про касы позичковій и щадницѣ	15 "
171. Нашій дѣти	10 "
172. Панъ Кригулець	10 "
173—174. Кобзарь Т. Шевченка ч. I.	25 "
175. Народно-рускій катехизмъ	6 "
178—179. Садъ при хатѣ	15 "
180. Обрѣзь гонору	20 "
181. Д-ръ Омелянъ Огоновскій	15 "
182. Про вѣльній землѣ	8 "
18 . Про ґрунтовый катастеръ	5 "
184—185. Кобзарь Т. Шевченка ч II.	25 "
186. Якъ дбаешъ — такъ маешъ	6 "
187. Початки козацтва	10 "
190. Вѣче господарске въ Перемышли	10 "

II. КНИЖКИ, котрі ПРОСВѢТА закупила або даромъ дбстала:

1. Нѣмецко-рускій словарь Ом. Партицкого	1 зр. — кр
2. Маруса Квѣтки-Основяненка	10 "
3. Вечери на хуторі, повѣсти Гоголя, 2 томы	65 "
7. Исторія руской літературы, Ом. Огоновского томъ I. 1 зр. 70 кр., томъ II. 3 зр., томъ III. 2 зр.; разомъ.	6 зр. 70 "
10. Исторія Н. Костомарова ч. I.	50 "
12. Иванъ Гусъ Шевченка, музика Лисенка (на фортепьянъ)	50 "
13. Драматичній творы Григ. Бораковского	1 зр. 30 "
15. Марко Вовчокъ II. 25. III. — 15 кр.	40 "
19. Про выборы до сойму (друге выданє)	18 "
20. Про выборы до рады державном	10 "
21. О позичкахъ	13 "
23. О ошѣкунахъ та кураторахъ	6 "
25. Угорска Русь Лукича	15 "
29. Устіяновичъ, Ярополкъ драма	10 "
30. Гальшка Ом. Огоновского	15 "

13604

V-3604

